

УДК 35.071.1

О. М. Шмаков

ЗМІСТ БАЗОВИХ ПОНЯТЬ З БУДІВНИЦТВА ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬК

Наведені поняття з будівництва внутрішніх військ для врахування у процесі розроблення керівного документа – Основ оперативного застосування внутрішніх військ (Статуту внутрішніх військ).

Постановка проблеми. Внутрішні війська (ВВ) МВС України, по суті, мають подвійний статус: у минулому це традиційно військове формування держави, а сьогодні йому властиві переважно правоохоронні функції. За умов мирного часу внутрішні війська виконують завдання правоохоронного характеру (у звичайній оперативній обстановці і за надзвичайних обставин). Виконанням більшості своїх завдань ВВ забезпечують громадську безпеку, а у період дій за надзвичайних обставин (особливо у разі введення в Україні надзвичайного стану) шляхом застосування сили вони безпосередньо забезпечують внутрішню безпеку держави у більш широкому плані – національну безпеку України. При цьому ВВ можуть користуватися правоохоронними і військовими методами. У воєнний час їм властива і бойова діяльність. Можна дійти висновку, що ВВ слід розглядати або як правоохоронний орган держави із військовим статусом, або як спеціальне військове формування держави з правоохоронними функціями у складі МВС.

Структура внутрішніх військ МВС є складною, адже вона включає військові частини і підрозділи кількох видів (за своїм призначенням): частини з охорони об'єктів державного значення; частини та підрозділи з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав і представництв міжнародних організацій в Україні; спеціальні моторизовані частини з охорони громадського порядку; частини та підрозділи з конвоювання; частини оперативного призначення; частини спеціального призначення; авіаційну та ін.

По суті, за структурою внутрішні війська МВС є аналогом виду Збройних Сил (у їх складі нема родів військ, але є декілька видів військових частин). А це потребує вирішення всіх питань щодо застосування, будівництва, військового навчання та виховання, управління, технічного оснащення та забезпечення внутрішніх військ за аналогією до Збройних Сил.

Звідси застосування ВВ має відповідати принципам правоохоронної діяльності і

принципам воєнного мистецтва, а основні напрямки їх розвинення – системі забезпечення національної безпеки України та положенням теорії службово-бойової діяльності ВВ.

За внутрішніми військами закріпилася назва їх діяльності – службово-бойова діяльність. Ця назва відображує характер завдань ВВ, форми і способи їх застосування, місце внутрішніх військ у системі забезпечення національної безпеки країни. Проте системного викладу теоретичних поглядів з питань службово-бойової діяльності у відомій літературі бракує. Тому форми і способи застосування ВВ тривалий час визначалися, а їх будівництво здійснювалося виходячи із накопиченого досвіду, тобто на принципах минулого. Окремі теоретичні посилки з питань службово-бойової діяльності були розроблені ще за радянський період. Однак через розпад СРСР цю роботу не було закінчено. Більш того, тривалий час вона не проводилася. І лише останнім часом потреба систематизації знання у цій галузі науки стала нагальною і змусила закласти основи теорії службово-бойової діяльності внутрішніх військ взагалі та основ їх будівництва зокрема.

Отже, виникає необхідність у розвинутій теорії будівництва внутрішніх військ. Зміст цієї теорії істотно залежить від положень теорії службово-бойової діяльності (теорії застосування) ВВ. Тому **метою статті** є спроба простежити цю залежність і створити умови для визначення спрямованості та змісту теорії будівництва внутрішніх військ.

Виклад основного матеріалу. У процесі викладання слухачам та ад'юнктам Академії внутрішніх військ МВС України наукових питань військової спрямованості ВВ кількома фахівцями різних спеціальностей виявилось, що нема єдності у розумінні однакових питань у самих фахівців-викладачів і фахівців-науковців. Більш того, почалася дискусія на рівні фахівців експертної ради Вищої атестаційної комісії України з проблем оборони та оборонно-промислового комплексу, а у подальшому й експертної ради з питань національної безпеки. Під час дискусії виявилися розбіжності у тлумаченні базових понять: що є службово-

бойовою діяльністю; до яких силових структур Сектора безпеки і оборони вона може належати; що є у дійсності Силами охорони правопорядку; які припустимі режими їх застосування у мирний і воєнний час та ін. Унаслідок цього й паспорт наукової спеціальності "Службово-бойова діяльність сил охорони правопорядку" з військових наук зазнав кількох змін протягом лише 2010 р.

Будівництво внутрішніх військ МВС України є системою взаємопов'язаних заходів щодо створення, підготовки та зміцнення ВВ. Основними заходами у системі будівництва внутрішніх військ є: встановлення й удосконалення організаційної структури внутрішніх військ, складу і співвідношення територіальних і мобільних компонентів ВВ, охоронних, оперативних, спеціальних і забезпечувальних частин; технічне оснащення основними засобами і засобами управління військами; встановлення порядку комплектування ВВ; організація проходження військової служби та підготовки кадрів; розквартирування ВВ; створення регіональних систем управління і забезпечення ВВ; організація їх усебічного забезпечення; підготовка резервів і мобілізаційних запасів та ін.

Для поліпшення уявлень про зміст будівництва внутрішніх військ МВС необхідно

розпочати з уточнень:

1) понять щодо організації, форм і способів діяльності та дій внутрішніх військ МВС;

2) організації ВВ (зокрема, статусу **основного** тактичного підрозділу, тактичного підрозділу, підрозділів забезпечення, військової частини, з'єднання, **окремого з'єднання**, територіального командування, управління ТрК);

3) призначення військових частин ВВ (ОП, СМВЧ, СП, ОВДО, ДПКУ, КЕОП, авіаційна);

4) призначення тимчасових формувань ВВ і ОВС [а саме **загону військової частини ВВ (зведеного загону ТрК ВВ, УМВС в області)**; оперативної групи ВВ, оперативного резерву ВВ, **тимчасового оперативного угруповання ВВ**, оперативного резерву МВС, **військового оперативного резерву МВС**];

5) змісту, видів, форм і способів діяльності та дій ВВ [зокрема, що є бойовим завданням ВВ, оперативним завданням ВВ, **оперативним успіхом ВВ**, службово-бойовою діяльністю (застосуванням) ВВ, службово-бойовими діями ВВ];

6) показників можливостей військових частин і з'єднань внутрішніх військ.

Почнемо зі структурних уявлень про військові формування ВВ (табл. 1).

Т а б л и ц я 1

Статус формувань ВВ (МВС)

Формування	Найменування (статус) формування				
	Основний тактичний підрозділ	Тактичний підрозділ (частина, з'єднання)	Підрозділ забезпечення	Оперативно-тактичне формування	Оперативне формування
НАЙМЕНУВАННЯ ШТАТНОГО ФОРМУВАННЯ					
1. Підрозділ	Батальйон	Рота	Рота, взвод, склад, відділення, медпункт, клуб		
2. Військова частина		Полк, окремий батальйон			
3. З'єднання		Бригада, окрема бригада			
4. Територіальне командування ВВ				Оперативно-тактичне об'єднання (вище тактичне з'єднання)	
СТАТУС ТИМЧАСОВОГО ФОРМУВАННЯ					
5. Загін військової частини		Тактичний підрозділ			

Формування	Найменування (статус) формування				
	Основний тактичний підрозділ	Тактичний підрозділ (частина, з'єднання)	Підрозділ забезпечення	Оперативно-тактичне формування	Оперативне формування
6. Зведений загін ТрК		Тактичне угруповання			
7. Оперативний резерв ВВ					Угруповання
8. Тимчасове оперативне угруповання (ТОУ) ВВ *					Угруповання
9. Зведений загін УМВС в області				Угруповання	
10. Оперативний резерв МВС					Угруповання
11. Військовий оперативний резерв МВС					Угруповання

Примітка.* До складу ТОУ ВВ можуть залучатися підрозділи та органи внутрішніх справ, військові частини і з'єднання інших військових формувань держави відповідно до чинного законодавства; в оперативному шикуванні можуть передбачатися тактичні і маневрені групи ВВ для автономного виконання завдань з роззброєння (ліквідації) незаконних збройних формувань у певному районі або прикриття окремих рубежів.

Основний тактичний підрозділ внутрішніх військ розглядається як підрозділ у складі військової частини, з'єднання внутрішніх військ, що за своїм складом, озброєнням, технічним оснащенням і забезпеченням найбільшою мірою пристосований до виконання службово-бойових завдань ВВ певного виду у повному обсязі. Є основою для організації взаємодії підрозділів інших видів ВВ.

Тактичний підрозділ внутрішніх військ – підрозділ внутрішніх військ, який за своїми можливостями здатний виконувати окремі службово-бойові завдання певного виду (наприклад, гірсько-стрілецька рота спеціального призначення, патрульна рота спеціального призначення, спеціальна рота бойових плавців, взвод спеціального призначення і боротьби з тероризмом та ін.), але потребує забезпечення своїх дій.

Військова частина внутрішніх військ – організаційно самостійна тактична та адміністративно-господарча одиниця ВВ. Призначається для виконання тактичних службово-бойових завдань певного виду і навчання особового складу. Складається, як правило, з основних підрозділів (до чотирьох) певного виду (призначення), підрозділів бойового, матеріально-технічного та інших

видів забезпечення. Одержує свою назву за видом основних підрозділів.

До військових частин відносять полки, окремі батальйони, які не входять до складу полків, а також окремі роти, які не входять до складу батальйонів і полків.

З військовою частиною (з'єднанням) пов'язують поняття “район розташування”, “район дислокації”, “район дій”.

Районом розташування вважається територія області, у межах якої постійно розташована і виконує службово-бойові завдання військова частина внутрішніх військ. Якщо така військова частина постійно розташована і виконує службово-бойові завдання на території кількох областей, то ці території також включаються в *район дислокації* військової частини. Районом розташування спеціальної моторизованої частини вважається територія міста, у межах якого вона виконує завдання з охорони громадського порядку.

З метою завчасної підготовки військової частини до дій за надзвичайних обставин (у надзвичайних ситуаціях) старшим начальником встановлюється *район дій* військової частини за надзвичайних обставин, який може збігатися з районом дислокації. Район дій військової частини за надзвичайних обставин узгоджується

з органами внутрішніх справ, а військової частини з охорони важливих державних об'єктів – і з територіальними органами безпеки.

З'єднання внутрішніх військ – тактичне з'єднання ВВ *різнорідного складу*, що є складником територіального командування внутрішніх військ МВС (підпорядковується регіональному органу управління внутрішніх військ МВС). Складається з *основних підрозділів* (чотирьох і більше) *кількох видів* (підрозділів різного призначення) і підрозділів бойового, матеріально-технічного та інших видів забезпечення.

Серед основних підрозділів переважає один вид, за яким бригада й дістає свою назву. Призначається для виконання службово-бойових завдань внутрішніх військ, як правило, *кількох видів*.

Різнорідний склад військової частини (з'єднання) – склад, до якого належать основні підрозділи кількох видів (різних видів, різного призначення): спеціальні моторизовані, спеціального призначення, оперативного призначення, артилерійські, зенітні та ін.

Окреме з'єднання внутрішніх військ – тактичне з'єднання ВВ *різнорідного складу*, яке утримується за самостійним штатом і не входить до складу територіального командування внутрішніх військ МВС (є з'єднанням центрального підпорядкування).

Складається з *кількох видів основних підрозділів* (підрозділів різного призначення) і підрозділів бойового, матеріально-технічного та інших видів забезпечення. Серед основних підрозділів переважає один вид, за яким окрема бригада й дістає свою назву.

Призначається для виконання *великих різнорідних службово-бойових завдань* ВВ, що потребують *спільних зусиль* основних підрозділів різних видів.

Має розширений склад засобів технічного оснащення. Може виділяти частину своїх основних підрозділів для підсилення територіальних командувань внутрішніх військ МВС, виконувати завдання у складі угруповань формувань інших силових структур.

Загін військової частини (з'єднання) внутрішніх військ – тимчасово створене формування, до складу якого ввійшли один або кілька підрозділів частини (з'єднання) ВВ, із власним органом управління, засобами транспорту і тилового забезпечення, що призначене для виконання конкретного завдання як у пункті постійної дислокації, так і поза його межами.

Пункт постійної дислокації військової

частини внутрішніх військ – частина території населеного пункту (у разі розташування поза населеним пунктом – військове містечко або частина району розташування), на якій вона розташована постійно або тимчасово.

У документах внутрішніх військ зведений загін військової частини називають “військовий оперативний резерв” частини. Слід вважати, що у цьому словосполученні “оперативний” означає швидкостворений, а “військовий” – виділений від військ. Таке словосполучення має сенс використовувати в органах внутрішніх справ, але не у внутрішніх військах.

Оперативна група внутрішніх військ – тимчасовий орган управління, що створюється для управління резервами ВВ, залученими до виконання завдань у районі кризової ситуації (поза пунктами постійної дислокації військ).

Зведений загін територіального командування внутрішніх військ МВС України – тимчасово створене формування; сукупність зведених загонів військових частин (з'єднань) територіального командування, які плануються для залучення до виконання конкретного завдання у заданому районі у межах територіального командування або за межами територіального командування згідно з розпорядженням центрального органу управління ВВ.

Для виконання завдань у складній оперативній обстановці зведений загін певного територіального командування може бути посилений зведеними загонами частин (з'єднань) інших територіальних командувань.

Тимчасове оперативне угруповання внутрішніх військ – зведені у певну систему і розміщені (розгорнуті) відповідним чином у якому-небудь районі з'єднання і військові частини ВВ, що призначені для виконання або виконують завдання в оперативних діях чи спеціальній операції оперативного масштабу (бойових діях). Створюється для забезпечення режиму надзвичайного стану, припинення збройного конфлікту в одній або кількох областях, а також в інших випадках, які вимагають вжиття невідкладних заходів.

До складу тимчасового оперативного угруповання ВВ можуть включати у разі необхідності окрім з'єднань та військових частин ВВ і бойові частини та частини забезпечення інших військових формувань держави (згідно з чинним законодавством). Оперативне шиккування тимчасового оперативного угруповання може включати тактичні групи і маневрені групи ВВ.

Зведений загін управління МВС України в області (зведений загін регіону) – тимчасово створене формування; певна частина міських (районних) органів внутрішніх справ, підрозділів міліції швидкого реагування, частин патрульно-постової служби, державної автомобільної інспекції, державної служби охорони, спеціальних моторизованих військових частин внутрішніх

справ України призначені для застосування за надзвичайних обставин (у тому числі й за межами пунктів постійної дислокації військ).

Класифікацію видів і форм застосування і дій ВВ уточнювали фахівці протягом останніх 5 років [1, 2, 3], і сьогодні вони дійшли певного розуміння (табл. 2 і 3).

Т а б л и ц я 2

*Види і форми діяльності (застосування) ВВ
(для обговорення повноважень ВВ в органах державної влади)*

Вид діяльності (застосування)	Форма діяльності (застосування)
1. Охорона (підтримання) громадського порядку	Патрульно-постова служба
2. Охорона важливих державних об'єктів	Вартова служба
3. Конвоювання та екстрадиція	Конвойна служба
4. Забезпечення громадської безпеки	ППС, вартова, конвойна служба; режимно-комендантська служба, режимно-карантинна служба, спеціальні дії (заходи)
5. Підтримання режиму надзвичайного стану	ППС, вартова, конвойна служба; режимно-комендантська служба, режимно-карантинна служба, спеціальні дії (заходи)
6. Територіальна оборона	ППС, вартова, конвойна служба; режимно-комендантська служба, спеціальні дії (заходи), бойові дії
7. Участь в операціях ЗС	ППС, вартова, конвойна служба; режимно-комендантська служба, спеціальні дії (заходи), бойові дії

Т а б л и ц я 3

*Види і форми дій ВВ
(для планування дій у формуваннях ВВ)*

Вид дій	Форма дій
1. Патрулювання	Службово-бойові дії
2. Охорона	Службово-бойові дії
3. Конвоювання	Службово-бойові дії
4. Спеціальні дії	Службово-бойові дії Спеціальна операція Оперативні дії (оперативне застосування)
5. Бойові дії	Бій

військ, частин оперативного призначення ВВ, частина особового складу вищих навчальних закладів МВС, що плануються для залучення з метою припинення заворушень з масовою участю людей у межах території регіону.

Оперативний резерв МВС України – це такі частини спеціального призначення внутрішніх військ, частина особового складу вищих навчальних закладів МВС, навчальних закладів ВВ, що плануються для залучення з метою припинення заворушень з масовою участю людей.

Військовий оперативний резерв МВС України – підрозділи та частини внутрішніх військ, що за планами Міністра внутрішніх

Вид службово-бойового застосування внутрішніх військ МВС – характер застосування внутрішніх військ залежно від складності оперативної обстановки і стану держави (режиму діяльності держави: у звичайній соціально-політичній обстановці мирного часу; у надзвичайних обставинах мирного часу; у воєнний час), коли ВВ діють за планом у спосіб бойової служби або на вимогу органів державної влади (правоохоронного або військового органу держави Сектора безпеки і оборони відповідно до чинного законодавства та прийнятого порядку дій за надзвичайних обставин).

Видами службово-бойового застосування внутрішніх військ є такі:

1) за звичайних обставин мирного часу

- охорона громадського порядку;
- охорона об'єктів державного значення;
- конвоювання (екстрадиція);

2) за надзвичайних обставин мирного часу

- підтримання громадського порядку;
- охорона об'єктів державного значення;
- конвоювання (екстрадиція);
- забезпечення громадської безпеки;
- підтримання режиму надзвичайного стану;

3) за звичайних обставин воєнного часу

- охорона громадського порядку;
- охорона об'єктів державного значення;
- конвоювання (екстрадиція);

4) у бойовій діяльності

- територіальна оборона;
- участь в операціях Збройних Сил.

Форма службово-бойового застосування внутрішніх військ – зовнішнє вираження діяльності ВВ, яке зумовлене змістом і характером служби та дій військових частин і з'єднань за певних обставин мирного і воєнного часу.

До форм службово-бойового застосування внутрішніх військ можна віднести такі:

а) у мирний час за звичайних обставин – патрульно-постову службу, вартову службу, конвойну службу;

б) у мирний час за надзвичайних обставин – патрульно-постову службу, вартову службу, конвойну службу, режимно-комендантську службу, режимно-карантинну службу, спеціальні дії;

в) у воєнний час – патрульно-постову службу, вартову службу, конвойну службу, режимно-комендантську службу, спеціальні дії, бойові дії.

Спосіб службово-бойового застосування внутрішніх військ МВС України – порядок і прийоми застосування сил та засобів ВВ для виконання службово-бойового завдання.

Способами службово-бойового застосування внутрішніх військ можна вважати такі.

1. За умов звичайної оперативної обстановки мирного часу: бойова служба – спосіб застосування підрозділів, військових частин і з'єднань під час виконання завдань з патрулювання, охорони, конвоювання, який полягає у виконанні завдань спеціально виділеними від них силами, що перебувають у постійній готовності до дій за надзвичайних обставин. (У тактичній ланці до способів дій належать: з патрулювання – спостереження, огляд, затримання; з охорони – спостереження, затримання, супровід; з конвоювання – супровід, охорона).

2. У спеціальних діях – бойова служба; у разі необхідності – застосування військових частин і

з'єднань у повному складі або зведеного загону територіального командування (зведених загонів кількох територіальних командувань) внутрішніх військ. (У тактичній ланці до способів дій належать: охорона, патрулювання, спостереження, огляд, супровід, конвоювання, оцеплення, блокування, оточення, пошук, розшук, обшук, переслідування, вилучення, демонстративні дії, прикриття, розблокування, затримання, зачищення, штурм).

3. У бойових діях – бойова служба; застосування військових частин і з'єднань навколо об'єктів, що охороняються (обороняються), або на комунікаціях, спеціально виділених від військових частин і з'єднань сил проти диверсійно-розвідувальних груп противника, незаконних збройних формувань у межах визначеної зони. (У тактичній ланці до способів дій належать: перекриття шляхів руху; діями із засад затримання просування до об'єкта, що охороняється, та знищення противника вогнем; стійке утримання рубежів на будь-якому напрямку дій противника, ураження його).

Спосіб службово-бойового застосування (дій) є змістом форми застосування (дій) і, як правило, виражає загальну картину ведення дій. Кожен спосіб службово-бойового застосування (дій) містить: часткові завдання; сили і засоби, що виділяються для виконання кожного з них; послідовність дій; напрямки зосередження зусиль; бойовий порядок військ; характер маневру, що застосовується (передбачається) військами, та ін.

Вид службово-бойових дій внутрішніх військ.

1. Характер перебігу дій у їх відношенні до результату, тривалості, повторюваності тощо протягом певного періоду часу. 2. Характер службово-бойових дій, виходячи з визначеної мети дій, сукупності виконуваних завдань, умов, що склалися, та способу реалізації дій.

Характер службово-бойових дій виявляється у ході службово-бойового застосування ВВ.

До видів службово-бойових дій внутрішніх військ можна віднести такі:

– патрулювання (у заходах з охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, режимних і карантинних заходах та ін.);

– охорона (важливих державних об'єктів, АЕС, спеціальних вантажів, дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав);

– конвоювання (засуджених та підсудних під час судового процесу, затриманих під час масових заходів, режимних і карантинних заходів) екстрадиція осіб за межі країни;

– спеціальні дії (з попередження, запобігання, виявлення, припинення правопорушень і

посягань з боку окремих організацій, груп та осіб; з відновлювання порушених прав і свобод, що охороняються законом);

– бойові дії (оборона об'єктів, комунікацій у воєнний час).

Форма службово-бойових дій внутрішніх військ – зовнішнє вираження змісту способу бойових дій ВВ. Відображує масштаб визначених цілей, характер і масштаб факторів, які підлягають урахуванню у процесі планування й організації управління та взаємодії органів і сил різного призначення та належності (правоохоронних і навіть військових) під час виконання завдань із забезпечення національної безпеки; характер виконуваних внутрішніми військами завдань; види і кількість військових частин ВВ, що потрібні для виконання певного завдання; рівень небезпеки наслідків, які можуть настати у разі недоліків в управлінні діями внутрішніх військ; рівень потрібного управління військами.

До форм службово-бойових дій ВВ віднесені такі, за якими приймаються рішення на застосування і здійснюється планування дій військ.

Можна виділити такі форми службово-бойових дій ВВ: оперативні дії (застосування); спеціальна операція (оперативного або тактичного масштабу); службово-бойові дії; бій.

До оперативних форм дій внутрішніх військ належать оперативні дії (застосування), спеціальна операція, а до тактичних форм дій – спеціальна операція, службово-бойові дії; бій.

Оперативні дії (застосування) ВВ можуть бути самостійними або складовою частиною великомасштабної спеціальної операції (спеціальних заходів), яка проводиться органом державної влади (певним правоохоронним органом держави) у певному районі.

Спеціальна операція внутрішніх військ може бути окремою, складовою частиною оперативного застосування ВВ або спеціальних заходів, що проводяться органом державної влади (певним правоохоронним органом держави).

Службово-бойові дії внутрішніх військ є тактичною формою застосування з'єднань (частин, підрозділів) ВВ.

Бій, що проводиться силами внутрішніх військ, може бути формою дій ВВ у воєнний час, складовою частиною спеціальної операції зі знищення незаконного збройного формування чи захоплення злочинців, що втекли з-під варти, або як етап виконання завдання з охорони особливо важливого об'єкта (внаслідок збройного нападу на нього) навіть у мирний час.

Спосіб службово-бойових дій військової частини (з'єднання) внутрішніх військ МВС України – порядок і прийом застосування сил та засобів підрозділу, військової частини, з'єднання ВВ для виконання службово-бойового завдання. Спосіб службово-бойових дій є змістом форми бойових дій і, як правило, виражає загальну картину їх ведення. До способів службово-бойових дій внутрішніх військ можна віднести:

а) у патрулюванні – спостереження, огляд, затримання;

б) в охороні – спостереження, затримання, супровід;

в) у конвоюванні – супровід, охорона;

г) у спеціальних діях – охорона, патрулювання, спостереження, огляд, супровід, конвоювання, оцеплення, блокування, оточення, пошук, розшук, обшук, переслідування, вилучення, демонстративні дії, прикриття, розблокування, затримання, зачищення, штурм та ін.;

д) в обороні (перекриття шляхів руху; діями із засад затримання просування до об'єкта та знищення противника вогнем; стійке утримання рубежів на будь-якому напрямку дій противника, ураження вогнем усіх видів зброї).

Кожен спосіб службово-бойових дій містить: часткові завдання; сили і засоби, що виділяються для виконання кожного з них; послідовність дій; напрямки зосередження зусиль; бойовий порядок військ; характер маневру, що застосовується військами, та ін.

Бойова служба внутрішніх військ МВС України – такий спосіб застосування підрозділів, військових частин і з'єднань ВВ у звичайній оперативній обстановці під час виконання завдань з патрулювання, охорони, конвоювання, який полягає у виконанні завдань спеціально виділеними від них силами, що перебувають у постійній готовності до дій за надзвичайних обставин.

Бойове завдання внутрішніх військ – завдання, поставлене старшим командиром (старшим оперативним начальником) підрозділу, військовій частині, з'єднанню ВВ (інколи групі або окремому військовослужбовцю) для досягнення певної мети у проведенні спеціальних заходів, у спеціальній операції, у бою (до встановленого строку).

Бойові завдання частин ВВ істотно залежать від виду частин, періоду діяльності, що розглядається, та характеру соціально-політичної (оперативної) обстановки: завдання мирного часу у звичайній обстановці; завдання мирного часу за надзвичайних обставин; завдання воєнного часу.

Оперативне завдання внутрішніх військ – завдання, яке поставлено угрупованню ВВ для

досягнення певної мети в оперативних діях внутрішніх військ (як формі оперативного застосування ВВ), що пов'язано із досягненням важливих цілей із забезпечення національної безпеки країни (завдання для оперативної ланки управління військами).

Під час постановки оперативного завдання встановлення термінів (часу) майбутніх дій викликає певні труднощі. Можливе встановлення термінів виконання лише часткових завдань, як правило, на перших етапах оперативного застосування ВВ.

Оперативний успіх внутрішніх військ – результати дій ВВ, що мають оперативне значення і суттєво впливають на хід спеціальних заходів (спеціальної операції). Оперативний успіх внутрішніх військ може настати, якщо: вдалося припинити масові злочини в обласному місті; вилучити активістів з натовпу, що викликало заворушення людей і згорання масових дій; у ході припинення масових заворушень вдалося уникнути загибелі людей; чисельність людей у заворушеннях стала зменшуватися; прибуття людей з інших міст до району масових дій припинено; унаслідок активних, швидких заходів з боку ВВ заворушення вдалося нейтралізувати (припинити поширення заворушення на інші міста); численній диверсійно-терористичній групі не вдалося проникнути на територію АЕС; у ході карантинних заходів вдалося не допустити поширення району зараження та ін.

Зміст форм службово-бойових дій внутрішніх військ

Оперативні дії – сукупність узгоджених і взаємопов'язаних за метою, завданнями, місцем і часом службово-бойових дій і спеціальних операцій внутрішніх військ, які проводяться у визначеному районі або у районі відповідальності одночасно чи послідовно за єдиним замислом і планом для виконання завдання із забезпечення національної безпеки національного (регіонального) рівня (значущості) у встановлений період часу; форма дій оперативного масштабу.

Спеціальна операція – сукупність узгоджених і взаємопов'язаних за метою, завданнями, місцем і часом спеціальних* і бойових дій військової

* Спеціальні дії – дії формувань внутрішніх військ, які містяться у профілактичних, охоронних, режимних, захисних, ізоляційно-обмежувальних заходах, що проводяться за звичайних і надзвичайних обставин мирного часу та у воєнний час із застосуванням спеціальних засобів, спеціальної і військової техніки відповідно до чинного законодавства; у випадку ускладнення соціально-політичної обстановки у разі загрози життю та здоров'ю військовослужбовцям чи громадянам або для припинення злочину, якого припинити неможливо іншим шляхом, ніж вжиттям крайніх заходів, із застосуванням зброї згідно з чинними законами і військовими статутами (з письмового дозволу вищого керівництва).

У спеціальних діях внутрішніх військ передбачаються способи дій, що їм властиві: спостереження, патрулювання, оцеплення, оточення, блокування, охорона, огляд, вилучення, затримання, супровід, конвоювання, пошук, переслідування, прочісування, прикриття, штурм та ін.

** Див. с. 12.

частини, з'єднання або угруповання внутрішніх військ, які проводяться у заданому районі одночасно або послідовно за єдиним замислом і планом протягом короткого часу для виконання завдання із забезпечення національної безпеки регіонального (місцевого) рівня (значущості) у встановлений період часу; форма дій оперативного (тактичного) масштабу.

Службово-бойові дії – сукупність узгоджених і взаємопов'язаних за метою, місцем і часом заходів щодо виконання обмеженого за масштабом завдання планового характеру або завдання за вимогою (з патрулювання, охорони, конвоювання) у спосіб бойової служби з'єднанням, військовою частиною, підрозділом, військовим нарядом внутрішніх військ, які проводяться в обмеженому районі за єдиним замислом і планом; форма дій тактичного масштабу.

Бій – таке збройне зіткнення з озброєними злочинцями, незаконним збройним формуванням, терористичною групою, диверсійно-розвідувальною групою, десантом противника під час виконання завдання з оборони об'єкта із застосуванням різноманітних засобів ураження, захисту і забезпечення, яке являє собою організовані та узгоджені за метою, місцем і часом вогонь і маневр підрозділу, військової частини, з'єднання або угруповання внутрішніх військ в обмеженому районі, протягом короткого часу, за єдиним замислом і планом; форма дій тактичного масштабу.

Показники можливостей військової частини, з'єднання внутрішніх військ

Тактичні

- 1. Готовності.**
- 2. З виконання певного завдання**.**
- 3. Вогневі.**
- 4. Мобільності** (пересування, розгортання у передбойовий, бойовий порядок).
- 5. Автономності** (можливість виконувати бойове завдання самостійно, без підсилення та додаткових засобів МТЗ).

**** Приклади показників можливостей виконання певного завдання військовою частиною, з'єднанням внутрішніх військ**

Показник	Зміст показника
Завдання з охорони громадського порядку	
1. Блокування (району)	Розмір ділянки (відсоток периметра), який забезпечує військова частина, блокуючи типовий натовп
2. Стримування (натовпу)	Потрібна чисельність особового складу для стримування типового натовпу на заданому напрямку протягом певного часу
3. Розосередження (натовпу)	Потрібна чисельність особового складу для розосередження типового натовпу протягом певного часу або відсоток спискової чисельності військової частини, потрібний для розосередження натовпу протягом директивного часу
4. Витискування (натовпу)	Час, потрібний для витискування типового натовпу із застосуванням спеціальних засобів (без застосування спеціальних засобів)
5. Маневреності	Час, потрібний на маневр для завершення виконання завдання
Завдання з підтримання режиму надзвичайного стану	
1. Розмір району , у якому військова частина у змозі виконувати весь комплекс заходів у населеному пункті певної чисельності	1. Кількість типових об'єктів міської (селищної) інфраструктури, які можуть бути взяті під охорону 2. Кількість створюваних КПП 3. Кількість організованих маршрутів ППС
Завдання з конвоювання	
1. Час і розмір району , коли війська у змозі виконувати завдання первинно виділеними силами	
2. Кількість додаткових сил і засобів , потрібних для виконання типового завдання заданих тривалості й розміру району дій	

6. **Маневреності** (час, потрібний на маневр для завершення виконання завдання).

7. **З управління** (час, потрібний командирі для коригування рішення у разі зміни обстановки).

реформування правоохоронних органів України для Апарату РНБО України, а також викладати вихідні положення у процесі розроблення Статуту внутрішніх військ МВС України.

Оперативні

1. **Час**, потрібний військовій частині для зайняття району виконання бойового завдання.

2. **Розмір району дій**, який військова частина може відпрацювати своїми силами.

3. **Тривалість часу**, у межах якої військова частина може діяти в автономному режимі.

Висновки

Узгодження запропонованої класифікації і змісту понять з будівництва ВВ на рівні Головного управління внутрішніх військ МВС, їх урахування у процесі розроблення Основ підготовки і застосування внутрішніх військ МВС дає можливість уточнювати позиції командування внутрішніх військ МВС під час подання пропозицій щодо Концептуальних засад

Список використаних джерел

1. Шмаков О. М. Напрямки розвитку внутрішніх військ МВС України / О. М. Шмаков, О. В. Лавніченко // Честь і закон. – 2006. – № 3. – С. 3–10.

2. Шмаков О. М. Види, форми і способи діяльності та дій внутрішніх військ / О. М. Шмаков, О. В. Лавніченко // Честь і закон. – 2006. – № 4. – С. 10–18.

3. Шмаков О. М. Словник офіцера внутрішніх військ з воєнно-наукових питань / О. М. Шмаков. – 5-те вид. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2009. – 518 с.

Стаття надійшла до редакції 25.01.2011 р.